

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Философски факултет

ДЕКОНСТРУКЦИЯ

Фикция

Лекция 8

Преподавател: гл. ас. д-р Дарин Тенев

Фабулиране

Както стана ясно дотук, полагането в бездна (което тук беше разгледано през структурата на парергона) в крайна сметка изисква фикционализация или наративизация, другояче казано – фабула/ басня. Тази нужда от фабулиране (фикционализация и/или наративизация) се появява във всяка система, която не може да удържа границата си (но това е всяка система).

Фикция, мимезис и истина

В историята на философията винаги фикцията, фабулата са се мислили през едно понятие за мимезис, което подчинява мимезиса на истината и го определя според нея, само че това винаги е поставяло по необходимост мимезиса в подчинена позиция (между по-ниската му стойност и (само-)изтриването му).

Мимезис и истина

При Платон вече е начертана логиката на мимезиса, с възможните ѝ пътища, които последвалата история на мисленето за мимезис ще следва. (По бел. 8 от първата част на „Двойния сеанс“, с.228-230, тук. с.230, нека изложим основните точки на тази логика.)

Мимезис и истина

„Схема на тази „логика“: 1° *Мимезисът* произвежда двойника на вещта. Ако двойникът е верен и съвършено наподобяващ, никаква качествена разлика не го отделя от модела. Три следствия: а) Двойникът – имитиращото – не е нищо, не важи никак сам по себе си. б) Имитиращото важи само чрез своя модел и затова е добро, когато моделът е добър, лошо, когато моделът е лош. То е неутрално и прозрачно в себе си. в) Ако *мимезисът* не важи никак и не е нищо сам по себе си, той е нищото на стойността и на битието, той е в себе си негативен, следователно е зло, имитирането е зло в себе си и не само когато това, което имитираш, е зло.”

Мимезис и истина

“2° Наподобяващо или не, имитиращото е нещо, тъй като има *мимезис* и мимеми. Това не-битие по някакъв начин „съществува” (*Софистът*). Следователно а) като се прибавя към модела, имитиращото идва като допълнение и спира да бъде нищо и нестойност. б) Като се прибавя към модела „биващо”, имитиращото не е същото и дори абсолютно наподобяващо, то никога не е абсолютно наподобяващо (*Кратил*). в) Допълнение към модела, но не можещо да му е равно, то е по-нисшо в същността си в самия момент, когато може да го замести и така да бъде „на първо място”.

Мимезис и истина

“Тази схема (2 пропозиции и 6 възможни следствия) оформя един вид логическа машина; тя програмира прототипите на всички пропозиции, вписани в дискурса на Платон и в тези на традицията. Според един сложен, но неотменим закон тази машина разпределя всичките клишета на бъдещата критика.”

Мимезис и истина

Дори когато не се следва логиката на истината като *Adequatio* (а значи и на мимезиса като адекватен, съответстващ на модела) обаче, с други думи, когато мислим произведението не като имитиращо, а като разкриващо самото нещо, ние все още ще сме в клопката на истината (този път като *алетейа*, разкриване), като ще твърдим – този път – че няма мимезис.

Изплъзващата се фикция

Всъщност това подчиняване на мимезиса на истината не успява да мисли „самия“ мимезис. Мимезисът, който вече не подражава, се обръща към себе си и в това обръщане се обръща винаги към нещо друго (разлика със структуралисткото схващане за авторефлексията на произведенията): авто- и хетеро-референция. Има самоописане, което винаги е описание на нещо друго.

Изплъзващата се фикция

Дерида: „Писание, което препраща само към себе си, ни отнася *едновременно*, безпределно и систематично, към друго писание.“ (“Двойният сеанс”)

В това двойно отнасяне, което не се спира никъде и остава винаги „помежду“, има разпиляване, дисеминация.

Изплъзващата се фикция

„Ние сме пред една мимика, която не имитира нищо, пред, ако можем да кажем, двойник, който не удвоява нищо просто, когото нищо не предхожда, нищо, което във всички случаи вече не е двойник. Никаква проста референция. Тъкмо поради това операцията на мима прави алюзия, но алюзия към нищо, алюзия без да счупи огледалото, без отвъд на огледалото. *„Така оперира Мимът, чиято игра се ограничава до вечна алюзия без да счупи огледалото.”* Този спекулум не отразява никаква реалност, той единствено произвежда „ефекти на реалност” За този двойник, който ни кара често да си мислим за Хофман (цитиран от Бесие в предговора му), реалността е смъртта. Тя ще се окаже недостъпна, освен чрез симулакрум, като сънуваната *простота* на върховния спазъм или на химена. В този спекулум без реалност, в това огледало на огледалото, има все пак едно различие, една диада, защото има мим и фантом. Но това е различие без референция, или по-скоро референция без референт, без първо или последно единство, фантом, който не е фантомът на никоя плът, скитащ, без минало, без смърт, без раждане, нито присъствие.” (“Двойният сеанс”)

Изпълзващата се фикция

Това винаги поне двойно препращане може да бъде открито в началото на разказа на Едгар Алън По „Откраднатото писмо“, където началната сцена е сцена в библиотека, а повествователят разказва за другите два разказа за Дюпен. Къде почва „Откраднатото писмо“ тогава? Как да кажем каква е истината му, ако дори не знаем къде е границата, която го определя?

„Всичко започва „в“ една библиотека: в книги, писания, препратки. Нищо следователно не започва. Единствено едно отнасяне или една дезориентация, от която не излизаме.”
(Дерида, „Приносителят на истината“)

Изплъзващата се фикция

Така двойното обръщане (към себе си и със същия жест към другото) поставя под въпрос и границата вътре-вън.

Разпределението, топографията в „Двойния сеанс“ е мислена не през парергона, а през „помежду“, химен и др.

Защо Дерида никога не се задоволява с една единствена фигура, едно понятие, което веднъж завинаги да обясни механизма на поставяне под въпрос на границата между вътре и вън?

Изпълзващата се фикция

Причината е, че няма един модел, а всеки път топографията се преначертава сингуларно, според съответния случай (едно е при Кант, друго при Маларме и т.н.). Затова парергонът е (минимално) различен от химена, който е минимално различен от допълнителността и т.н. (Всяко повторение носи различие, което не бива а се мисли, като се изхожда от идентичното и идентичността. Уникалност без идентичност.)

Истина и фикция

В тази перспектива истината („самата“ „истина“) ще се показва като вписана в баснословната фикционалната структура и няма да може да претендира за контрол над нея, за това да казва „истината“ за фикцията. Фикцията, в този смисъл, е без истина.

Истина и фикция

„Например, истината. Но истината пример ли е? Какво се случва – и с какво? – когато един текст, например, фикция, наречена литературна – но това все още пример ли е? –, постави истината на сцена? когато така ограничи аналитичното четене, припише позицията му на аналитика, покаже го търсещ истината, дори намиращ я, държащ слово върху истината на текста, а после произнасящ изобщо словото на истината, истината на истината? Какво се случва тогава с текст, способен на подобна сцена? и силен в програмата си, да ситуира аналитичното дело, захванало се с истината?“ (Дериде, “Приносителят на истината”)

Фикцията и вписването на прочита

Оттук и вниманието при деконструктивните прочити за начина, по който текстът, който четеш и анализираш, вече е прочел и анализирал всичко, което ще кажеш за него, те е „вписал“.

Този момент на предварително вписания прочит, който същевременно остава непредзададен, вече срещнахме и при Пол де Ман. Само че докато при Де Ман това винаги се дължеше на реторическото измерение на езика, то при Дерида се оказва най-често свързано с движението на фикционализация. Тези две виждания не се противопоставят.

Психе и структурата на баснята

В „Психе” Дерида изправя читателя именно пред
такова двойно обръщане: към себе си-към другото.

Psyché може да означава Психея, душа, но също и
голямо огледало.

Психе и структурата на баснята

Стихотворението на Франсис Понж, което Дерида коментира, е:

Басня

Чрез думата чрез започва значи този текст

Чиято първа фраза истината казва

Но тази амалгама под едната и другата

Може ли да бъде толерирана?

Читателю скъпи, ти вече отсъждаш

За нашите трудности тука...

(СЛЕД седем години нещастие

Тя счупи своето огледало).

Психе и структурата на баснята

Дерида: „Безкрайно бързото люлеене междуя перформатив и констатив, език и метаезик, фикция и нефикция, авто- и хетеро-референция и т.н. не произвежда само същностна нестабилност. Тази нестабилност конституира самото събитие, нека кажем творбата, чието изобретяване разтърсва нормално, ако може да се каже, нормите, статусите и правилата. Тя зове за нова теория, както и за конституирането на нови статуси и нови конвенции, способни да се справят с възможността за подобни събития и да се измерят с тях.”

Психе и структурата на баснята

Самоописвайки своята работа, стихотворението на Понж ни изправя пед нерешимост дали става дума за език или метаезик, констатив или перформатив, като посочва и как се минава отвъд перформативността в самото събитие („Нужен е перформатив, но това не е достатъчно.“), което идва, тъй като то 1) поставя под въпрос границите и 2) минава отвъд контекстите, конвенциите и интенциите, които биха определили един перформатив, като ги променя в самото си невъзможно случване.

Невъзможното

Така се оказваме изправени пред невъзможното, което се случва. Именно това е една от линиите, по които Дерида ще мисли деконструкцията: деконструкцията като опит за невъзможното. И тъкмо тук събитие и невъзможно разкриват своята обвързаност.

Невъзможното

Дериде: „Интересът на деконструкцията, на нейната сила и желание, ако има такива, е определен опит за невъзможното: тоест [...] *на другото*, опит за другото като изобретяване на невъзможното, с други думи като единственото възможно изобретение.”

Невъзможното

Дерида: „Защото другото не е възможното. Би трябвало следователно да кажем, че единственото възможно изобретение ще е изобретението на невъзможното. Ала едно изобретяване на невъзможното е невъзможно, би казал другия. Разбира се, но то е единственото възможно: едно изобретяване трябва да се обяви като изобретяване на онова, което не се явява като възможно, без което то единствено би експлицирало една програма от възможни неща, в икономията на същото.”

Невъзможното

Дерида: „Другото е, разбира се, онова, което не се изобретява и следователно е единственото изобретение в света, единственото изобретение на света, нашето, но онова, което *ни* изобретява. Защото другото е винаги произход на света и ние трябва да бъдем изобретени. И битието на *нас* и самото битие. Отвъд битието.”

Структурата на баснята

Но баснята, въпреки че от една страна разкрива тази положеност в бездна („Чрез думата *чрез* започва този текст...“), от друга може (когато е скрита?) властно да налага своя закон, авторитета си, чието „безднено“ начало е потулила.

Структурата на баснята

Литературата не е единственото място, където има басни/ фабули, тяхната структура може да се открие и на други места. Особеността на литературата е в това, че е такъв тип институция, която позволява откъм крайното да се разкрие онова, което надхвърля всяка институция и институционалност. В този смисъл, може би литературата е мястото, където не просто се открива структурата на баснята, но и е тематизирана с цялата ѝ апоретичност.

Структурата на баснята

Криещата се басня, в противен случай, може да се използва за политически и други цели, докато самата „баснословност“ на басните разкрива начина, по който работят политическата сила и власт.

Ще приведем няколко цитата от последния семинар на Дерида, където това е показано.

Структурата на баснята

„Защото, както латинското му име указва, една басня е винаги и преди всичко слово – *for, fari*, това е говоря, казвам, празнувам, пея, предсказвам, и *fabula* е най-напред изказване, позната реч, разговор, после митичен разказ, без историческо познание, легенда, понякога театрална пиеса, във всички случаи фикция, която претендира да ни учи нещо, фикция, за която се предполага да дава за знаене, фикция, за която се предполага, че (те) прави да знаеш/ се правиш, че знаеш/ прави знание [*faire savoir*], в двойния смисъл: ...

Структурата на баснята

... 1) в смисъла да донесеш едно знание до познанието на другия, да информираш другия, да съобщаваш на другия, да го караш да познава, и 2) в смисъла на „правя“ знание, тоест да създаваш впечатлението за знание, да създаваш ефекта на знанието, да наподобяваш на знанието там, където няма по необходимост знание: в последния случай на „правя се, че знам“, да създаваш ефекта, че знаеш, знанието е престорено знание, фалшиво знание, симулакрум на знание, маска на знание, нещо като онзи вълк на лицето, за който говорихме последния път. Но е нужна техника, нужна е реторика, изкуство на симулакрума, *едно знание да правиш, за да се правиш, че знаеш* [*savoir-faire pour faire savoir*] там, където няма знание, там, където няма знание достойно за това име.”

Структурата на баснята

„Баснословното на баснята не се дължи само на езиковата ѝ природа, на факта, че баснята е конституирана от думи. Баснословното включва също акта, жеста, действието, било то и само операцията, която се състои в произвеждането на разказ, в организирането, в разполагането на дискурса по начин да бъде разказан, в поставянето на сцена с живи същества, в акредитирането на интерпретацията на един разказ, в „правенето да знаеш“, в правенето на знание, перформативно правене, в оперирането на знанието.“

Структурата на баснята

“И тъй, тогава, баснословното разгръщане на информацията, на теле-технологииите на информацията на медиите днес може би единствено разпростира империята на баснята. Онова, което се случва по големите и малки телевизионни канали, от дълго време, но особено от времето, наречено военно, и например от няколко месеца, свидетелства за това ставане-баснословен на дискурса и на политическото действие, било то милитаристично или цивилно, било то военно или терористично. Определена ефективност, определена ефикасност, включая необратимата актуалност на смъртта, не са изключени от това фабулиране. Смъртта и страданията, които не произтичат от баснята, са въпреки това вкарани, вписани в фабулиращото разпределение.”

Структурата на баснята

„Ако настоявам толкова върху баснята и баснословното, то е несъмнено, и твърде очевидно, поради това, че басни като тези на Лафонтен, които поставят на политическа или антропоморфическа сцена животни, които играят роля в гражданското общество или в държавата, и често уставните роли на подвластен и на суверен. Но има една друга причина за моето настояване върху баснословното. ...

Структурата на баснята

... Тя е, че както впрочем показват самите басни, същността на политическата сила и власт, там, където тя изгражда закона, там, където тя си дава правото, там, където си присвоява легитимното насилие и легитимира собственото си произволно насилие, и тъй, това развързване и това навръзване на властта минават през баснята, т.е. през едновременно фикционалното и перформативно слово, слово, което се състои в това, да се каже: „И тъй, имам основание, защото да, имам основание, защото да, наричам се лъв и ще ме чуете, на вас говоря, страхувайте се, аз съм най-храбрият, и ще ви удуша, ако ми противоречите.” ...

Структурата на баснята

... Във баснята, във вътрешността на един разказ, който сам е баснословен, е показано, че властта е сама ефект на баснята, на фикцията и на фиктивното слово, на симулакрума. Като този закон, тази сила на закона, за която Монтен и Паскал казват, че е с фикционална същност, и т.н.”

Както става ясно от този дълъг цитат: Баснята може а) да скрива баснословния си характер; и със самото това б) да се овластява.

(Едно писмо) винаги може да не ...

Ако това, което се изобретява, което се измисля, *трябва да е невъзможното*, изобретение на другото, което идва от другото, и единственото възможно изобретение е невъзможното, то със сигурност отношението между възможно и невъзможно не е отношение на просто противопоставяне или на симетрия.

(Едно писмо) винаги може да не ...

Това е особено ясно от начина, по който Дерида настоява за това как едно писмо може винаги да не достигне до предназначението си и доколкото това е структурна необходимост, в действителност едно писмо никога не остига до предназначението си (*Пощенската картичка*) или за това как един перформатив винаги може да е неуспешен, просто цитат, поради което никои перформатив не е напълно успешен.

(Едно писмо) винаги може да не ...

Особеното е, че тук не се следва логиката, която би държала възможността-да и възможността-да-не в симетрични позиции. (В противен случай, ако това, че едно писмо винаги може и да не достигне до предназначението си, ще означава също и че едно писмо винаги може да достигне до предназначението си и доколкото това е структурна необходимост, всяко писмо в някакъв смисъл би стигало до предназначението си, което поради причина, която тук само набелязвам, не е приемливо за Дерида.)

(Едно писмо) винаги може да не ...

Възможността-да-не – по някакъв начин особено свързана с литературата и фикцията въобще – сочи към една структурна неизчерпаемост, която вписването на другото е внесло в произведението/ писмото/ изобретението/ системата. Това е обвързано със серията на парергона, химена, допълнението, помежду и др. Елементите от тази серия (нито думи, нито понятия в познатия ни смисъл) показват множествеността на границата, никога чиста, между собственото и другото, при което външното се оказва винаги пресичащо вътрешното.

(Едно писмо) винаги може да не ...

В разпиляването (дисеминация), което е задействано с хода им, фикцията се разкрива като отворила едно пространство за безкрайни възможности на интерпретацията, в което и смисъла, и истината, и идентичността ще се окажат структурни ефекти, регулирани от събитието на другото (което може да мине през отделния читател, но надхвърля всеки емпиричен читател и в този смисъл е квазитрансцендентално). Така в основата на литературната възможност, през възможността-да-не, стоят невъзможността, другото и събитието (или невъзможното събитие на другото).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“
Инвестира във вашето бъдеще!

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА

Схема BG051PO001-4.3.04

„Развитие на електронни форми на дистанционно обучение в системата на висшето образование“

Проект BG051PO001-4.3.04-002

Усъвършенстване и развитие на вътрешната система за електронна форма на дистанционно обучение във
Философски факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Този учебен ресурс е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз.